

ВІДОБРАЖЕННЯ СЕМАНТИЧНИХ ПРОСТОРІВ ДРУЖБИ

Діденко Галина Олексіївна
Херсонський державний університет

Міжособистісні стосунки, будь то просте повсякденне спілкування, дружба чи відносини між двома закоханими людьми складають основу нашого повсякденного життя. В психологічній науці, на даному етапі, приділяється значна увага дружнім стосункам, але, попри спроби дати відповіді на запитання, які цікавлять громадськість, існує велика кількість прогалин, які потребують наукового підтвердження та доведення.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що у зв'язку зі зростанням потреби в диференціюванні систем установок, орієнтацій, очікувань, стереотипів та інших диспозицій, через які люди сприймають і оцінюють один одного, у дружніх відносинах. Ці диспозиції опосередковуються змістом, цілями, цінностями й організацією спільної діяльності та виступають основою формування міцних стосунків. У зв'язку з тим, що теми дослідження стеретипізації у сферах міжособистісних відносин є мало вивченими та обґрунтованими, їх дослідження є негайним та таким, що потребує вивчення окрема для різних вікових категорій.

Також, актуальність вивчення уявлення молоді стосовно дружки як форми міжособистісних відносин обумовлена недостатньою кількістю досліджень в даній науковій сфері взагалі, та особливо в юнацькому віці, оскільки даний період є таким, що передбачає потребу у формуванні міцних, постійних міжособистісних стосунків.

Тема дружки у студентському середовищі, попри своє неабияке значення у повсякденному житті кожної людини, має недостатнє наукове підґрунтя, яке б давало змогу прослідкувати механізми, закономірності, стереотипи, які стосуються цього явища. А саме, дослідженню в психології питань, що розкривають особливості дружки в студентському середовищі, приділена увага в роботах наступних вчених: Д. Майерса, Є.П. Ільїна, О.В. Винославської та ін. [1; 2; 3].

Потреба нового осмислення та впорядкування знань про сферу буденної свідомості людини, відображення суб'єктом повсякденної реальності і, зокрема, про будову та особливості функціонування уявлень, які суб'єкт використовує у спілкуванні та міжособистісній взаємодії є актуальною та такою, що потребує детального вивчення. Значне збільшення числа робіт, присвячених цій тематиці дає підстави стверджувати, що дана область психологічної науки виходить на новий рівень розвитку, стає все більш популярною.

Метою даного дослідження є вивчення системи відносин у дружніх відносинах та виявлення домінуючих типів дружніх стосунків.

Відповідно до мети, нами були поставлені наступні задачі:

1. Використовуючи метод побудови семантичних просторів, провести психосемантичну оцінку особливостей відношення до дружби.
2. Визначити фактори за допомогою факторного аналізу та дослідити їх структуру.
3. Співвіднести визначені фактори з типами друзів.

Для психосемантичного дослідження особливостей відношень до дружби, нами був використаний метод побудови семантичних просторів. Суть даного методу в побудові системи координат, в рамках якої досліджувані оцінюють та класифікують різні об'єкти, порівнюючи їх між собою.

У оцінці 4-х об'єктів приймали участь 32 особи. В результаті проведеного семантичного диференціалу, отримані кількісні показники були піддані процедурі факторного аналізу. Для оцінки досліджуваним пропонувалися 4 об'єкти. Шкали для оцінки були задані у вигляді двох протилежних за змістом тверджень. Спочатку запропоновано було визначити який полюс більшою мірою характеризує запропонований об'єкт, а потім обрати ступінь. Ми використовували 40 біполярних шкал з 7-бальними оцінюваннями категоріями (від -3 до +3).

Так, ступінь «3» означає - сильно виражена дана якість, «2» - середньо виражена якість, «1» - слабкий ступінь вираженості якості, «0» запропоновувалось обирати в тих випадках, коли не було можливості співвіднести аналізований об'єкт ні з одним із запропонованих полюсів.

На основі факторного аналізу результатів оцінювання,

нами було визначено 5 факторів. Можемо здійснити аналіз матриці факторних навантажень.

У результаті проведення факторного аналізу була отримана структура факторів, які використовують досліджувані для оцінки дружніх відносин. Було виділено 5 значущих за критерієм Хамфрі факторів:

1. «Дружелюбний» (20%загальної дисперсії)
2. «Енергійний» (18%)
3. «Незалежний» (16%)
4. «Врівноважений» (0,6%)
5. «Конкуруючий» (0,7%)

Базуючись на аналізі наукових джерел, спостереженні, досвіду, отриманого в ході проведення тренінгів, нами було виявлено, що існує деяка типологія дружніх відносин, яка потребує перевірки в низці наукових досліджень та подальшого розроблення. За основу нами була взята типологія, яка в своїй структурі містить 8 типів друзів:

1. Друг - «підтримка» (безумовне прийняття недоліків іншого, вміння своєчасно надавати турботу, підтримку, допомогу).
2. Друг - «дружній стусан» (критичне ставлення до достоїнств і недоліків іншого, стимулювання активності, фрустрування при невдачах, пасивності).
3. Друг - лідер, організатор (бере ініціативу у відносинах на себе, організовує зустрічі, домінує у відносинах, задає емоційний тон відносинам).
4. Друг - ведений (визнає авторитет іншого, підтримує починання іншого, мало проявляє активність та ініціативність, узгоджує свої ідеї та потреби з бажанням партнера).
5. Друг - «ідеал» (є авторитетом для іншого, володіє більш вираженими здібностями та вміннями, має право «вирішального слова», є експертом у багатьох питаннях).
6. Друг - соратник (прагнення до рівного партнерства у відносинах, рівноправний розподіл функцій і обов'язків в парі, баланс між бажанням самовиразитися і наданням такої ж можливості іншому).
7. Друг - «рятувальник» (бере активну участь у справах іншої людини в разі виникнення критичних ситуацій, вміє швидко знаходити вирішення складних проблем, мобільний).

8. Друг - «жертва» (очікує активного втручання у власне життя іншої людини, якого оцінює як більш вмілого, компетентного; низько оцінює власні можливості, проявляє пасивність, безпорадність).

Розглянемо детальніше дані по першому фактору. Визначимо його склад і виділимо найбільш значущі показники факторних навантажень (Таблиця 1).

Таблиця 1

Склад фактору «Дружелюбний»

Номер	Числові показники	Шкали
1	0,81	Дружелюбний
2	0,76	Приймаючий
3	0,75	Організований
4	0,73	Поступливий
5	0,68	Добросовісний
6	0,68	Приємний
7	0,65	Добрий
8	0,65	Привабливий
9	0,65	Совісний
10	0,63	Відповідальний
Критерій Хамфрі		0,68

Отже, склад першого фактору, що отримав назву «Дружелюбний», відображає три аспекти оцінки дружніх стосунків: позитивні відносини (дружелюбний, приймаючий, приємний, добрий, привабливий), відповідальність у відносинах (організований, добросовісний, совісний, відповідальний), поступливість (поступливий). Тобто, аспекти позитивні відносини, відповідальність у відносинах, поступливість є поєднаними у свідомості досліджуваних.

Отже, виходячи з отриманих кількісних показників, можемо зробити висновок, що перший фактор є значимим. Співвідносячи характеристики, що увійшли до цього фактору з типами друзів, можемо зазначити, що дані характеристики відповідають типу «друг-підтримка». Цьому типу характерні безсумнівне прийняття недоліків іншого, вміння своєчасно надати допомогу, підтримку, турботу. Зіставляючи отримані результати з середніми показниками анкети, можемо дійти висновку, що характеристикою, найбільш значимою як зі

сторони друга, так і зі своєї сторони, у дружніх стосунках, більшість опитуваних зазначали підтримку.

Проаналізуємо зміст другого фактору, склад якого відображений в таблиці 2.

Таблиця 2

Склад фактору «Енергійний»

№	Числові показники	Шкали
1	0,86	Енергійний
2	0,85	Відкритий
3	0,81	Говіркий
4	0,77	Рішучий
5	0,77	Товариський
6	0,72	Впевнений
7	0,70	Активний
Критерій Хамфрі		0,73

У складі другого фактору, який отримав назву «Енергійний», можемо виокремити два аспекти: активність (енергійний, рішучий, впевнений, активний), відкритість (відкритий, говіркий, товариський).

Проаналізувавши виділені шкали, другий фактор можна співвіднести з типом «друг-лідер». Характеристиками даного типу є ініціативність у побудові відносин, влаштуванні вільного часу, домінування у відносинах. Такий друг задає емоційний тон стосункам, прагне до переваги в усьому.

Вивчимо зміст третього фактору, відображений у таблиці 3.

Таблиця 3

Склад фактору «Незалежний»

№	Числові показники	Шкали
1	0,73	Самостійний
2	0,65	Творчий
3	0,63	Справедливий
Критерій Хамфрі		0,50

У складі третього фактору можемо виокремити наступні аспекти: незалежність (самостійний), творчість (творчий), моральність (справедливий). Ці три аспекти поєднані у свідомості досліджуваних, детермінують розуміння інших осіб,

характеру стосунків з ними.

Враховуючи все вищезазначене, можемо позначити даний фактор як тип дружніх відносин – «дружній поштовх». Характерними особливостями даного типу є критичне ставлення до переваг і недоліків друга, стимулювання активності, фрустрування при невдачах, пасивності.

Переходячи до аналізу наступного фактору (таблиця 4), слід зазначити, що до нього увійшли дві характеристики, які, в поєднанні позначені нами як «врівноваженість» (спокійний, розмірений).

Таблиця 4

Склад фактору «Врівноваженість»

№	Числові показники	Шкали
1	0,91	Спокійний
2	0,83	Розмірений
Критерій Хамфрі		0,76

Проаналізувавши характеристики, що входять до складу четвертого фактору, можемо позначити його як «друг-ведений». Особистісними характеристиками даного типу є визнання авторитету іншого, підтримка починань іншого, не значний прояв активності та ініціативності, узгодження своїх ідей та потреб з партнером.

В таблиці 5 ми систематизували характеристики, що увійшли до п'ятого фактору.

Таблиця 5

Склад фактору «Конкуруючий»

№	Числові показники	Шкали
1	0,70	Той, що змагається
2	0,67	Мобільний
Критерій Хамфрі		0,47

П'ятий фактор є значимим і позначений нами як «Конкуруючий». Основуючись на шкалах, що ввійшли до даного фактору, можемо, узагальнити й назвати цей фактор «друг-рятівник». Даний тип можна охарактеризувати як такий, що приймає активну участь у справах іншого у випадку виникнення критичної ситуації, вміє швидко знаходити вирішення критичних проблем, мобільний.

Таким чином, в ході проведеного нами семантичного диференціалу та опрацювання отриманих кількісних показників за допомогою факторного аналізу, нами були виділені 5 значимих факторів, які ми співвіднесли з типами друзів. Нами були визначені найбільш типові характеристики друзів, які використовують люди при сприйнятті та оцінці дружніх стосунків. Серед них: дружелюбний, енергійний, незалежний, врівноважений, конкуруючий.

На основі оцінювання за цими критеріями відбувається категоризація стосунків за такими типами: «друг-підтримка», в якому переважає оцінка дружелюбності; «друг-лідер» – переважання енергійності, відкритості, говірливості; друг-«дружній поштовх» – оцінка самостійності та творчості; друг-«ведений» – переважання оцінки спокійності; «друг-рятувальник» – оцінка мобільності.

Література

1. Винославська О.В. Людські стосунки: [навч. посібник] / О.В. Винославська, М.П. Малигіна. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 142 с.
2. Ильин Е.П. Психология общения и межличностных отношений [Текст] / Е.П. Ильин. — СПб.: Питер, 2009. — 576 с.
3. Майерс Д. Социальная психология [Текст] / Д. Майерс. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2002. - 512 с.